

DOI: 10.20535/2522-1078.2026.1(19).360406

ROR: 01f74x078

УДК 070:356.13}:355.422

Надходження до редакції: 01.04.2026

Прийняття до друку: 01.05.2026

Акопян К. А.

аспірантка кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Державного університету «Київський авіаційний інститут», м. Київ, Україна

karishakobyan@gmail.com

ORCID: 0009-0008-9813-5873

Akopian R.

Postgraduate Student at the Department of Journalism, Advertising and Public Relations The State University Kyiv Aviation Institute, Kyiv, Ukraine

karishakobyan@gmail.com

ORCID: 0009-0008-9813-5873

УКРАЇНЬСЬКА ВІЙСЬКОВА ЖУРНАЛІСТИКА: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

UKRAINIAN MILITARY JOURNALISM: STAGES OF FORMATION AND TRANSFORMATION IN WARTIME CONDITIONS

Анотація: У статті досліджено процес становлення та розвитку української військової журналістики в умовах російсько-української війни 2014-2026 років. Визначено основні етапи її формування — від перших спроб системно висвітлити військову тематику в період відновлення незалежності України, через етап гібридної війни після лютого 2014 року до сучасного етапу функціонування в умовах повномасштабного вторгнення. Особливу увагу приділено трансформаційним процесам, що тривають внаслідок збройної агресії Російської Федерації, зокрема зміні функціонального навантаження військової журналістики, розширенню тематичного спектра та посиленню її ролі в інформаційному протистоянні.

Проаналізовано специфіку діяльності військових журналістів в умовах бойових дій, окреслено основні виклики, пов'язані з безпекою, доступом до інформації, дотриманням професійних стандартів і балансом між оперативністю та достовірністю повідомлень. Зокрема, наголошено про складність дотримання принципів об'єктивності та неупередженості в ситуації високого емоційного напруження, а також акцентується на відповідальності журналістів за можливі наслідки оприлюднення ними чутливої інформації. Розглянуто роль української військової журналістики у формуванні громадської думки, підтримці морального стану суспільства та протидії дезінформації з боку РФ. Підкреслено потребу у що активнішому висвітленні героїзму військовослужбовців ЗСУ, документуванні воєнних злочинів і донесенні правдивої інформації до міжнародної спільноти. Визначено, що в умовах тотальної війни РФ проти України військова журналістика набула стратегічного значення як інструмент інформаційної політики Української держави та засіб комунікації між армією і суспільством.

Додатково зацентовано увагу на психологічному навантаженні, що з стикаються військові журналісти під час висвітлення бойових подій: належна готовність до цього потребує професійної підтримки. Підкреслено вагу етичної відповідальності воєнкорів за подання матеріалів, які можуть впливати як на суспільні настрої, так і на перебіг інформаційного протистояння.

Ключові слова: інформаційна війна, пропаганда, військова журналістика, медіа, Збройні Сили України, прикордонники, преса.

Abstract. The article examines the process of formation and development of Ukrainian military journalism as a component of the national media space. The main stages of its development are identified, from the initial attempts to cover military topics during the period of Ukraine's independence to its current functioning in the context of full-scale war. Particular attention is paid to the transformational processes caused by the armed aggression of the Russian Federation, including changes in the functional role of military journalism, the expansion of its thematic scope, and the strengthening of its role in the information struggle.

The specifics of military journalists' activities in combat conditions have been analyzed, and the main challenges related to safety, access to information, adherence to professional standards, and the balance between the speed and accuracy of reporting have been outlined. In particular, attention is drawn to the difficulty of maintaining objectivity and impartiality in situations of high emotional tension, as well as to journalists' responsibility for the possible consequences of publishing sensitive information. The role of military journalism in shaping public opinion, maintaining societal morale, and countering disinformation has been examined. Its importance in covering the heroism of service members, documenting war crimes, and delivering truthful information to the international community has been emphasized. It has been determined that in wartime conditions, military journalism acquires strategic significance as a tool of state information policy and a means of communication between the army and society.

Additionally, attention is focused on the psychological burden faced by military journalists while covering combat events, which requires proper professional training and support. The importance of ethical responsibility in presenting materials that may influence both public sentiment and the course of the information confrontation is emphasized.

Keywords. information warfare, propaganda, military journalism, border guards, media, armed forces, press.

Постановка проблеми. Після Акту проголошення Незалежності України позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 року військова журналістика на десятиліття втратила системну присутність в інформаційному полі України. Військовослужбовці, які за СРСР обіймали посади пресофіцерів різних родів військ, і надалі виконували свій

обов'язок, однак про їх службову діяльність рідко можна було почути. Подібна ситуація значною мірою зумовлювалася політичною недооцінкою й низьким рівнем суспільного інтересу до української армії, яка впродовж 1990–2000-х років перебувала у стані системної деградації. Адже політичні процеси того періоду, спрямовані на поступове скорочення військового потенціалу держави в напрямі послаблення її обороноздатності, фактично призвели до блокування в Україні розвитку військової журналістики як її окремого професійного напрямку в межах національного медіапростору.

Ситуація суттєво змінилася у 2014 році, коли Україна опинилася в умовах неоголошеної війни з Російською Федерацією. У цей період відбулася анексія Криму, а також окупація частини територій Донецької та Луганської областей. Подальший розвиток подій характеризувався тривалим протистоянням України гібридній військовій агресії Російської Федерації в межах проведення Антитерористичної операції (АТО) та Операції об'єднаних сил (ООС). З того часу військові журналісти, які несли службу у військах, знову інформують суспільство про хід подій на фронті. Саме тому військова журналістика потребує посиленої уваги з боку сучасних дослідників у галузі медіакомунікацій та журналістикознавства, що створюватиме передумови для її концептуального переосмислення, інституційного зміцнення та подальшого розвитку. Це, своєю чергою, сприятиме її відродженню в контексті актуальних суспільно-політичних процесів в Україні та зростання ролі інформаційного складника в умовах сучасних викликів.

Аналіз попередніх досліджень. Науковий інтерес до військової журналістики впродовж останніх років помітно активізувався, що пов'язано з тривалим збройним конфліктом на території України та зростанням ролі медіа у висвітленні воєнних подій. У сучасному науковому дискурсі простежуються різні підходи до осмислення цього явища. Зокрема, у працях сучасних дослідників, а саме С. Гнатенко, О. Лаврик, В. Безсмертного здійснено розмежування понять «військова» та «воєнна» журналістика, де перше пов'язується з діяльністю журналістів у структурі військових інституцій, а друге — із ширшим висвітленням воєнної тематики в медіа [10]. П. Дворянин [6], Н. Зражевська, В. Заїка [8], О. Косюк [9] зосереджують увагу на питаннях професійної підготовки військових журналістів, наголошуючи на необхідності спеціалізованих знань, зокрема у сфері безпеки, міжнародного гуманітарного права та стратегічних комунікацій.

Попри наявність значної кількості наукових праць, у яких висвітлено окремі аспекти військової журналістики, питання комплексного аналізу діяльності військових журналістів, їхніх функцій, прав та професійних стандартів залишаються недостатньо систематизованими. Це дає підстави розглядати військову журналістику як динамічний напрям наукових досліджень, що перебуває на етапі активного формування та подальшого концептуального уточнення.

Мета статті. Маємо насамперед схарактеризувати етапи зародження та розвитку військової журналістики в Україні, забезпечити чітке розмежування понять «військовий журналіст» та «воєнний кореспондент» («воєнкор»), а отже виокремити вагомість військової журналістики в науковому полі.

Результати проведених досліджень. Напередодні й після розпаду Радянського Союзу, територія, що налічувала всередині своїх кордонів 15 держав, стала ареною ескалації та виникнення військових конфліктів. Серед них: придністровський конфлікт у Молдові (1992), громадянська війна в Таджикистані (1992–1997), грузино-абхазький і грузино-осетинський конфлікти (з початку 1990-х років, із загостренням у 2008 році), чеченські війни в Російській Федерації (1994–1996; 1999–2009), а також нагірно-карабаський конфлікт між Вірменією та Азербайджаном (1988–2023 роки).

Протягом попередніх трьох десятиліть локальні війни неодноразово виникали на всіх континентах. Чисельність жертв військових протистоянь та збройних агресій зростає з кожним роком. Серед них було і є чимало представників медіа, як військових, так і цивільних, котрі в умовах тотальної небезпеки висвітлюють події на фронтах локальних війн.

Інформаційний простір України у ХХ — першій чверті ХХІ ст. формувався під впливом масштабних політичних трансформацій, зокрема воєн та процесів державотворення після 1991 року. У цих умовах розвиток військової журналістики тісно пов'язувався з еволюцією військової активності та потребами суспільства в оперативному й фаховому висвітленні воєнної тематики, що найбільш виразно реалізовувалося у пресових виданнях.

Важливу роль у становленні української військової журналістики відіграла військова преса, яка сформувалася як окреме явище в структурі національного інформаційного простору. Її витоки пов'язують із середовищем Січового стрілецтва періоду Першої світової війни. Надалі

вона отримала розвиток на теренах Наддніпрянської України, де стала важливим інструментом українізації військових формувань та ідеологічного виховання особового складу.

Військову періодику започаткували січові стрільці — українська збройна формація, що входила до складу австрійської армії під час Першої світової війни. Близькими до цієї групи періодики були видання Союзу Визволення України (СВУ), що морально підтримували та ідейно гартували полонених українців у таборах Австро-Угорщини та Німеччини. Зокрема, у кожному таборі українські полонені вояки видавали власні часописи: у Раштаті — «Розсвіт»; у Зальцведелі — «Вільне Слово»; у Вецлярі — «Громадська Думка»; у Фрайштадті — «Розвага»; в Йозефштадті — «Наш Голос»; у Білій Підляській (Польща) — «Рідне Слово» [11].

Процес формування військової періодики за всіма типологічними ознаками тривав і на теренах Наддніпрянщини, де після двох військових з'їздів у травні та червні 1917 р. відбувається процес українізації військових частин, зокрема трьох корпусів російської армії: 6-го, 17-го та 41-го, де більшість становили росіяни. Так, у березні 1918 року, в умовах функціонування військових структур УНР при реорганізованому Генеральному штабі української армії був створений спеціальний інформаційний орган — Бюро народного повідомлення. Продовжував виходити «Військово-Науковий Вісник».

Саме тоді можна відзначити початок структуризації військової преси. Цій темі приділено багато уваги дослідниками О. Морозом, Г. Кривошеєю, С. Сегедою, О. Позняковим. Загалом на той час існували центральні військові видання: «Вісник Українського Військового Генерального комітету», «Українська військова справа», часописи фронтових рад і комітетів: «Вільна Думка», «Козацька Думка», козацька періодика, як-от «Вільний Козак» і газети тимчасової ради галицьких і буковинських українців, як «Січовий Голос», таборова преса тощо. Отже, інформаційний простір України поповнився окремим типом національної періодики — військовою, що структурувалась на різні види часописів [11]. Водночас радянська військова періодика, що функціонувала на території України у складі загальносоюзної інформаційно-ідеологічної системи, займала окреме місце в медіапросторі того часу. І хоча вона була інституційно інтегрована до централізованих структур СРСР і не репрезентувала самостійного національного українського медіасегмента у контексті розвитку української військової журналістики.

Українська військова журналістика постала як ідеологічно різновекторне явище під час Першої світової війни, коли уряди багатьох протиборчих країн стали використовувати журналістів-українців для підтримки військової пропаганди та збору інформації з фронту. Однак, найактивніший розвиток військової журналістики відбувся під час Другої світової війни, коли вона стала важливим пропагандивним інструментом для інформування громадськості про події на фронті та впливала на формування громадської думки щодо війни.

Подальший розвиток військових прескомунікацій відбувався у період Другої світової війни та характеризувався суттєвою диференціацією інформаційних практик. Зокрема, радянська модель військової журналістики була інтегрована до централізованої системи воєнної пропаганди СРСР і виконувала функцію мобілізації населення та формування офіційного ідеологічного дискурсу. Окремий сегмент становила військова преса Української повстанської армії, яка функціонувала як інструмент організаційної комунікації, ідеологічного впливу та координації дій у межах підпільно-партизанського руху.

Сьогодні в умовах російсько-української війни, яка триває з 2014 року, актуальність історичного досвіду для роботи військових журналістів в умовах бойових дій підвищилась багатократно. Щоб говорити про військову журналістику за сучасних обставин, найперше слід позначити різницю між представниками медіа, які тепер працюють у цьому напрямку. Поняття «воєнний журналіст» та «військовий журналіст» мають значні розбіжності, які варто враховувати. Воєнний кореспондент (воєнкор) чи журналіст — це той, хто фахово належить до цивільних медіа, має усі необхідні дозволи та спеціалізується на висвітленні воєнних дій.

У свою чергу, військовим журналістом прийнято вважати рядового солдата або ж офіцера, який належить до військової частини та є такою ж бойовою одиницею, як і кулеметники, гранатометники, дронари тощо. Однак його службовий обов'язок — ще й висвітлення діяльності свого підрозділу та війська загалом. Тобто такі медіафахівці передусім — військові, а лише потім є журналістами [10, с. 185].

У «Словнику воєнного часу» Комісія з журналістської етики чітко розмежовує поняття «воєнний» та «військовий». Під терміном «військовий» розуміється все, що стосується війська як силової структури або безпосередньо військовослужбовців, включаючи такі категорії, як аташе, бюджет, шпиталь, дух, ешелон, завод, корабель, моряк, об'єкт,

обов'язок, оркестр, парад, призов, радник, рапорт, статут, академія, база, виставка, дисципліна, медицина, могутність, організація, перевага, підготовка, присутність, служба, справа, таємниця, техніка, форма, хитрість, частина, виробництво, відомство, звання, планування, правило, співробітництво, спорядження, можливості та традиції.

Натомість «воєнний» стосується війни загалом, її процесів і наслідків, охоплюючи такі поняття, як закон, конфлікт, напад, переворот, період, потенціал, режим, стан, час, авантюра, боротьба, доктрина, загроза, здобич, інтервенція, історія, катастрофа, небезпека, обстановка, операція, підтримка, політика, проблема, провокація, ситуація, випробування, вторгнення, втручання, питання, приготування, дії, події, зусилля, інтереси та плани. При цьому можливе паралельне використання обох термінів у поєднанні з такими словами, як блок, союз, суд, трибунал, диктатура, допомога, історія, машина, наука, промисловість, стратегія, тактика, теорія, зіткнення, мистецтво, витрати, потреби, умови та цілі.

Щодо професійної діяльності, то військовий журналіст — це військовослужбовець або працівник, який перебуває в штаті інформаційно-медійних структур Міністерства оборони та Збройних сил України і готує журналістські матеріали в рамках своїх посадових обов'язків. У свою чергу, воєнний журналіст є цивільною особою, яка висвітлює події на війні, не будучи військовослужбовцем [12].

Сучасний етап розвитку української військової журналістики пов'язують із початком нового періоду трансформації Збройних сил України та загостренням безпекової ситуації на Сході держави. Зокрема, її активізація відбувається після 2014 року, коли внаслідок появи самопроголошених так званих «народних республік» у Донецькій і Луганській областях розпочався збройний конфлікт, що зумовив суттєве зростання потреби у системному інформаційному супроводі воєнних подій. Водночас слід зазначити, що ототожнення військової журналістики виключно з періодами активних бойових дій є методологічно некоректним. Брак у медіапросторі масштабних воєнних інформаційних приводів у 2015–2022 роки аж ніяк не свідчить про занепад цього медіанапрямку, оскільки військові журналісти та пресофіцери виконували і продовжують виконувати свої службові й професійні обов'язки на постійній основі. Тобто військова журналістика функціонує в Україні як безперервний елемент інформаційно-комунікаційної системи її Збройних сил, незалежно від інтенсивності бойових дій.

У дослідженні «Воєнний репортаж у сучасних медіа», Н. Букіна зазначає, що на цивільних журналістів, які пишуть про війну, покладено й інше важливе завдання. Саме вони, воєнні кореспонденти, мають можливість і зобов'язані своїми матеріалами не лише інформувати, а й виховувати молоде покоління в традиціях патріотизму, служінні України на полі бою. Особливістю підготовки воєнних репортерів є те, що готувати таких журналістів можна лише на війні [5, с. 125].

Військовий журналіст, офіцер Державної прикордонної служби України, капітан 1 рангу С. Бровко зазначав, що «багато чому українських журналістів у погонах навчала «чужа» війна, а саме участь у миротворчих контингентах, зокрема у Югославії чи Грузії. У наш час, коли війна, на жаль, спіткала й Україну, військовий у формі з фотоапаратом чи відеокамерою — не дивина». Власне, російська-українська війна змусила школу військової журналістики в Україні відродитися заново. Адже висвітлення війни безпосередньо з самої лінії фронту лягло передусім на плечі журналістів у погонах. І саме вони були, є і будуть тим головним джерелом інформації про життя українського війська, зокрема і в умовах збройної агресії РФ [13, с. 54].

Україні дісталася в спадок від Радянського Союзу доволі розвинена система підготовки військових журналістів, однак у подальшому з різних причин цей напрям поступово занепав і фактично був втрачений. Так, починаючи з 1961 року, підготовка кадрів для збройних сил, зокрема військових журналістів для всіх силових структур СРСР та низки інших держав, здійснювалася на кафедрі журналістики Львівського вищого військово-політичного училища, яке в рамках тривалого реорганізаційного процесу нині відоме як Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Випускники цієї системи переважно проходили службу в редакціях військових друкованих засобів масової інформації, забезпечуючи інформаційний супровід діяльності військ. Після розпаду Радянського Союзу та здобуття Україною незалежності ця система підготовки зазнала суттєвих трансформацій і поступового згортання, що призвело до припинення інституційної підтримки військової журналістики як окремого напрямку. Відновлення інтересу до неї відбулося після початку збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 році, зокрема після анексії Криму та загострення бойових дій на Сході держави.

У цей період актуалізувалася проблема недостатнього рівня підготовки цивільних журналістів, які прагнули висвітлювати події на

фронті, часто орієнтуючись на отримання ексклюзивного матеріалу без належного розуміння специфіки роботи в зоні бойових дій. У результаті військові журналісти у складі Збройних сил України були змушені не лише виконувати безпосередні службові обов'язки, а й забезпечувати координацію, інструктаж та супровід представників цивільних медіа, що сприяло поступовому відновленню та переосмисленню ролі військової журналістики в сучасних умовах.

Тобто інформаційне забезпечення війни на Донбасі та питання анексії Криму взяли на себе, з одного боку, кадри, підготовлені ще попередньою системою, передусім випускники ЛВВПУ, на місці якого нині є Академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного, а з другого боку — цивільні журналісти, воєнні кореспонденти, які не мають ні військової освіти, ані досвіду роботи на фронті, однак прагнули досягти в цьому вагомих результатів. Отже, відновлення військової журналістики в Україні відбувалося в умовах підвищеної складності, зумовленої ескалацією збройної агресії та необхідністю в безперервному інформаційному забезпеченні воєнних процесів. Це вимагало оперативно формувати систему відповідних професійних практик і механізмів інформаційної взаємодії в умовах інтенсивного інформаційного протистояння.

З часом у таких структурах Міністерства внутрішніх справ України, як-от Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, також були створені медіа, які висвітлювали діяльність цих структур та забезпечували їх іміджеву складову частину. Наприклад у Національній гвардії України було власне видання під назвою «Ратник», у Державній прикордонній службі України існувало інформаційне агентство, газета «Прикордонник України» та журнал «Кордон». Водночас значна частина друкованих медіа, що функціонували на базі силових відомств України, припинили діяльність у 2018 році, що стало наслідком структурних змін у системі військово-інформаційного забезпечення та переходу до інших форматів поширення інформації, зокрема з використанням соціальних мереж.

Проте військові події в зоні АТО (Антитерористичної операції), а згодом — ООС (Операції об'єднаних сил), продовжували вимагати системного та спеціалізованого медійного висвітлення, зокрема щодо процесів звільнення, стабілізації та відновлення окупованих територій Донбасу. У відповідь на ці потреби Міністерство оборони ініціювало внесення змін і доповнень до чинного медіазаконодавства, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування військових медіа. Незважаючи

на це, відновити традиційні друковані видання не вдалося, і журналістська спільнота була змушена продовжити професійну діяльність у інших медіаструктурах сил безпеки та оборони України [7, с. 85].

Сучасні війни суттєво змінили природу журналістики, зокрема висвітлення діяльності сектору безпеки та оборони. З 2014 року, а особливо з початком повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році, Україна опинилася в ситуації, коли інформаційна сфера стала одним із ключових фронтів протистояння [4, с. 85]. Усі протоколи про журналістську діяльність під час війни, прийняті раніше, втратили актуальність ще й тому, що до цього світ не знав протистояння рівня двох найбільших країн Європи з використанням усіх видів озброєння [6, с. 45].

В Україні стрімкий розвиток системи військових медіа зумовлений потребою силових структур України в одержанні політично- і соціально- важливої інформації, посиленням її ролі в процесі демократизації армії, флоту, поліції, спецслужб, прикордонних військ. Інформація в умовах військової діяльності набуває особливого сенсу. Вона стає засобом протидії при досягненні завдань інформаційної та воєнної безпеки держави. А переважна більшість журналістів у військових структурах є кадровими військовослужбовцями [15, с. 8]. Серед відомих нині — помічник начальника Регіонального управління морської охорони Держприкордонслужби, капітан 1 рангу Сергій Бровко, речник Оперативно-стратегічного угруповання військ (ОСУВ) «Хортиця» підполковник Назар Волошин, речник 15-го мобільного прикордонного загону «Сталевий кордон» полковник Іван Шевцов та інші. Серйозність викликів полягає також у великому об'ємі дезінформації, боротися з якою було і є надзвичайно непросто. З 2014 року значна кількість науковців у світі вивчала питання інформаційної боротьби, базуючись саме на українському прикладі.

У науковому дискурсі саме триває обговорення потреби в профільній освіті для військового журналіста. Адже сьогодні значна кількість журналістів, які працюють у зоні бойових дій, переважно, є представниками цивільних медіа, однак виступають оглядачами саме військової теми кожен у своєму виданні.

У 2014 році, під час активної фази конфлікту на Сході, на території України загинуло під час виконання своїх обов'язків 5 журналістів. Це за підсумками року стало підставою для Комітету захисту журналістів (СРЖ) включити Україну разом із Сирією, Іраком, Ізраїлем, Сомалі та Пакистаном до списку країн, які є найнебезпечнішими для роботи

медіа. Потребу володіння навичками фізичної безпеки та правилами роботи у зонах бойових дій поставлено в особливу пріоритетність для українських журналістів [7, с. 8].

Журналіст на війні часом виконує роль розвідника, документуючи злочини, передаючи фото та відеоматеріали. Подекуди це пов'язано з порушенням етичних норм, коли показуються руйнування, обличчя полонених або тіла загиблих. Така журналістика фіксує екстремальні події, передає емоційний стан та атмосферу, відтворюючи часово-просторовий контекст подій, їх образи та мову [9, с. 139].

Як зазначає український дослідник В. Безсмертний, військова журналістика — це рівнобіжно інформування, виховання та пропаганда. Вона інформативна, обережна у виборі слів, вона нестримна до непрофесіоналів і дуже вимоглива до тих, хто присвятив їй життя. В. Безсмертний також чітко визначає одну з головних її місій — пропагування державних інтересів [2, с. 100].

Тобто військовий журналіст — це медіафахівець на службі у війську, який розповідає суспільству про армію, тому що компетентний у висвітленні військових питань. А поняття «журналістика» та «пропаганда» завжди знаходяться поряд один з одним не тільки під час воєнних протистоянь. Однак якщо журналістика сприймається суспільством як інструмент, що просто передає інформацію, то пропаганда скоріше як негативний чинник, який цю інформацію переконливо нав'язує [1, с. 84].

Військові журналісти в своїй повсякденній службовій діяльності виконують цілий спектр журналістських обов'язків. Окрім власної творчої роботи, написання статей та інших інформаційних матеріалів, військовий журналіст є керівником і для цивільних знімальних груп, які прибувають для роботи на його ділянку відповідальності. В такій співпраці, військовий журналіст зазвичай виступає, передовсім у ролі цензора, який ретельно відфільтровує кожен крок своїх цивільних колег, аби ті не нашкодили своєю медійною діяльністю ані собі, ані героям, з якими їм доведеться працювати протягом всього журналістського відрядження в зону бойових дій.

З перших годин повномасштабного вторгнення рф в Україну військові журналісти, зокрема пресофіцери усіх військових підрозділів та бригад, активно вносять вклад в інформування суспільства стосовно діяльності військових: беруть участь у прямих ефірах, щодня повідомляють зведення з ділянки фронту свого підрозділу, проводять моніторинг медіа тощо. На основі актуального досвіду українських військових

журналістів та їх інформаційних повідомлень зарубіжні медіа і будували й вибудовують нині новинну повістку світу, адже початково використовували офіційні повідомлення пресслужб як першоджерело [16, с. 378].

Для українських науковців тема військового протистояння між Україною та рф також підкреслено актуальна. Зокрема, наукових статей у рецензованих наукових журналах з різних аспектів проблематики російсько-української війни за 2022-2024 рр. нараховується понад 50 тис., за даними Google Scholar — майже 62 тис. (станом на кінець січня 2025 р.). Станом на квітень 2026 року українські дослідники опублікували з цієї теми ще понад 3,5 тисячі наукових матеріалів [14, с. 134].

Російсько-українська війна суттєво трансформувала український медіаландшафт, зумовивши зміни у перебігу інформаційного протистояння, зокрема в способах продукування, поширення та споживання інформації, а також у переосмисленні ролі журналістики в суспільстві загалом [3, с. 7]. Активні трансформації в журналістиці України безпосередньо пов'язані із новими вимогами щодо діяльності журналіста на війні: потребою одночасно бути універсальним, мобільним, витривалим, швидко відгукуватися на поточну ситуацію, використовуючи матеріально-технічні засоби для створення найякіснішого контенту. Змінюються і мовні стандарти, порушення яких є важливими інструментами журналістського впливу на суспільну думку. Нова мова воєнної журналістики спричиняє звикання аудиторії до неприйнятної лексики, до жаргонів, мовних помилок [8, с. 75]. Серед провідних українських воєнних кореспондентів, які висвітлюють події російсько-української війни та орієнтуються переважно на цивільну аудиторію, слід відзначити Іллю Пономаренка (The Kyiv Independent), Юрія Бутусова (Цензор.НЕТ), Андрія Цаплієнка (1+1 media, ТСН), Дениса Казанського («Українська правда») та інші. Журналісти здійснюють систематичне висвітлення бойових дій і пов'язаних із ними суспільно-політичних процесів, виконуючи функцію оперативного інформування цивільного населення про перебіг воєнних подій.

Серед найвідоміших військових журналістів, матеріали яких сьогодні можна побачити та почути, — речник державної прикордонної служби України, Андрій Демченко, прес-офіцерка 14-ї окремої механізованої бригади імені князя Романа Великого Надія Замрига, речник Повітряних сил Збройних сил України Юрій Ігнат, керівник пресцентру

Сил оборони Півдня, речник Військово-морських сил ЗС України капітан 2 рангу Дмитро Плетенчук. Усі вони разом іншими колегами здійснюють безперервне, цілодобове інформування суспільства щодо подій на фронті, а також змін в оперативній обстановці та перебігу воєнних дій.

Одним із найбільш потужних центрів військової журналістики, що функціонує у структурі сектору безпеки та оборони України, є Головний центр медіакомунікацій (ГЦМК) Державної прикордонної служби України. Цей підрозділ, який відіграє важливу роль в організації інформаційно-комунікаційної діяльності, забезпеченні взаємодії з медіа та формуванні офіційного медійного контенту про діяльність прикордонного відомства. У його складі служать та працюють близько 50 медіафахівців. У структуру ГЦМК включено відомчу радіостанцію «РадіоКордон», власний телевізійний ефірний продукт «Кордон.ЮА», що транслюється щотижня на українському телебаченні, а також відділи забезпечення випуску медіапродукції задля іміджевого розвитку Державної прикордонної служби України. [1, с. 199].

Однією з найістотніших реформ у сфері військових медіа стало отримання 23 березня 2023 року ліцензії телеканалом Міністерства оборони України «Армія ТБ». Погоджено його мовлення на 10 років. Таке рішення було зумовлене, зокрема, відсутністю в Україні спеціалізованого телеканалу військового формату. Створення власного медіамайданчика дає змогу військовослужбовцям оперативно отримувати актуальну інформацію, що стосується як службової діяльності, так і загальносуспільних подій, а також забезпечує можливість інформування їхніх родин. Серед відомих ведучих та авторів проектів «Армія ТБ» — автор проекту «Військовий подкаст» Сергій Місюра, автор проекту «Армія TV — на зв'язку» Євген Назаренко та інші.

Водночас передбачається, що контент армійського телеканалу має бути доступним і зрозумілим для цивільної аудиторії, що сприятиме розширенню комунікації між військовим середовищем і суспільством. Наразі значну частину команди телеканалу, орієнтовно близько 90%, становлять відомі блогери, журналісти та інші медійні фахівці, які проходять службу у складі Збройних сил України, й це забезпечує поєднання професійної журналістської підготовки з їх військовим досвідом.

Висновки. Аналіз наукових джерел показав, що військова журналістика в Україні має тривалу історію становлення, що відображає еволюцію державності та суспільних інститутів. Пострадянський простір після 1991 року став зоною системної ескалації локальних збройних

конфліктів, що суттєво вплинуло на трансформацію глобального інформаційного середовища та посилило роль медіа як учасника інформаційного протистояння.

Встановлено, що військова журналістика як професійна та інституційна практика формувалася під безпосереднім впливом воєно-політичних процесів XX–XXI століть і розвивалася паралельно з еволюцією збройних конфліктів, що визначало її функціональну залежність від суспільного запиту на воєнну інформацію.

Сучасний етап розвитку військової журналістики в Україні визначається безпосереднім впливом російсько-української війни, що актуалізувала як історичний досвід воєнної комунікації, так і потребу у чіткому розмежуванні професійних ролей у медіасередовищі. Сьогодні вона виступає як невід’ємна складова частина медійної системи держави, поєднуючи професійну діяльність військовослужбовців та цивільних журналістів і забезпечуючи об’єктивне, точне й своєчасне висвітлення подій у сфері оборони та безпеки.

У результаті дослідження вдалося з’ясувати, що сучасна модель української військової журналістики сформувалася в умовах поєднання двох джерел кадрового забезпечення — кадрових військовослужбовців та цивільних журналістів, які працюють у зоні бойових дій без спеціальної військової освіти.

Починаючи з 2014 року, в умовах загострення суспільно-політичної ситуації до стану війни рф з Україною, українська військова журналістика поступово зайняла важливе місце в системі інформаційного забезпечення. У цей період військові журналісти стали складовою частиною інформаційного фронту, виконуючи професійні обов’язки в бойових умовах, на рівні з військовослужбовцями. Особливо важливою функцією військових журналістів є збирання, фіксація та первинний аналіз інформації щодо дій противника, його тактики та потенціалу, що опосередковано може використовуватися в аналітичній та розвідувальній діяльності.

Важливе місце працівникам військових медіа варто відводити підвищенню безпеки військових операцій шляхом висвітлення правил безпеки, важливості професійної підготовки та високих стандартів військової служби. Вони також можуть допомагати в міжнародному співробітництві та розумінні військових конфліктів на глобальному рівні, створюючи міжнародний діалог та сприяючи мирному вирішенню конфліктів.

Тож виклики сьогодення змушують сучасних науковців досліджувати військову медіатематику набагато глибше, аніж будь-коли раніше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акопян К. Роль журналістів Державної прикордонної служби у військовій журналістиці України. *Communications and Communicative Technologies*. 2024. № 24. С. 194–201. <https://doi.org/10.15421/292421>.
2. Безсмертний В. Українська журналістика та її воєнний сегмент учора, сьогодні, завтра. Київ : Ліра, 2020. 200 с.
3. Безчотнікова С., Зражевська Н.. Український медіаландшафт під час війни (2022–2024 рр.): трансформація, реакція на війну, динаміка медіаспоживання. *Інтегровані комунікації*. 2024. 2. С. 6–14. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.181>.
4. Братина З. Трансформація медійних наративів у висвітленні діяльності сектору безпеки та оборони України. *Актуальні проблеми масової комунікації*. 2025. 38. С. 84–93. <https://doi.org/10.17721/SIMC.2025.38.84-93>.
5. Букіна Н. Воєнний репортаж у сучасних медіа. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2022. 81. С. 123–134. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2022.81.9>.
6. Дворянин П. Розуміння стандарту: пошуки нових правил у журналістиці війни. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2023. 54-55. С. 43–57 <https://doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12146>.
7. *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ*. Київ : ВАІТЕ, 2016. 122 с. URL : <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/9/3/254531.pdf> (дата доступу: 15.04.2026)
8. Зражевська, Н., Заїка, В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1(15). С. 68–77. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>.
9. Косюк, О. Спеціалізована військова журналістика в системі масової комунікації під час російсько-української війни (2014–2022): порівняльний аналіз світових та українських медіа. *European Journal of Transformation Studies*. 2022. 10(2). С. 136–152. URL: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/8218>.

10. Лаврик, О. В., Гнатенко, С. А. «Військова»/«воєнна» журналістика: Особливості потрактування понять у сучасному медіапросторі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. 35(74). С. 184–188. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/29>.
11. Позняков О. П. Українська військова журналістика (XIX-го — початку ХХ століття). Київ : ВІКНУ, 2023. 159 с.
12. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо словника воєнного часу. Комісія з журналістської етики. 30.03.2022. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-slovnyka-voiennoho-chasu/> (дата звернення: 14.04.2026).
13. Сорока М. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Воєнні щоденники. Київ : Фоліо, 2022. 448 с.
14. Ярошенко О. Академічні та медійні наративи про війну Росії проти України. Наукові записки інституту журналістики. 2025. 86(1). С. 132–145. URL: <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2025.86.13>.
15. Erlich A., Garner C. Is pro-Kremlin Disinformation Effective? Evidence from Ukraine. *The International Journal of Press/Politics*. 2023. № 28(1). P. 5–28. <https://doi.org/10.1177/19401612211045221>
16. Zollmann F. A war foretold: How Western mainstream news media omitted NATO eastward expansion as a contributing factor to Russia's 2022 invasion of the Ukraine. *Media, War & Conflict*. 2024. № 17. С. 373–392. <https://doi.org/10.1177/17506352231216908>.

REFERENCES

1. Akopian, K. (2024). The role of journalists of the State Border Guard Service in Ukraine's war journalism. *Communications and Communicative Technologies*, (24), p. 194–201. <https://doi.org/10.15421/292421> [in Ukrainian]
2. Bezsmertnyi, V. (2020). *Ukrainska zhurnalistyka ta yii voiennyi sehment uchora, sohodni, zavtra. [Ukrainian journalism and its military segment yesterday, today, tomorrow.]* К., p. 200. [in Ukrainian].
3. Bezchotnikova, S., & Zrazhevska, N. (2024). The Ukrainian media landscape during the war (2022–2024): Transformation, response to war, and dynamics of media consumption. *Integrated Communications*, (2(18)), p. 6–14. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.181> [in Ukrainian]
4. Bratyna, Z. (2025). Transformation of media narratives in the coverage of the activities of Ukraine's security and defense sector. *Current Issues*

- of Mass Communication, 38, p. 84-93. <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.38.84-93>.
5. Bukina, N. V. (2022). Wartime reporting in the modern media. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 2(81), c. 123-134. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2022.81.9> [in Ukrainian]
 6. Dvoryanyn, P. (2023). Understanding standards: Searching for new rules in war journalism. *Bulletin of Lviv University. Journalism Series*, 54–55, 43–57. <https://doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12146> [in Ukrainian]
 7. *Journalism in Conflict Conditions: Best Practices and Recommendations: A Guide for Media Professionals*. (2016). Kyiv, Ukraine: Kompaniya VAITE, 122 c.
 8. Zrazhevskya, N., Zaika, V. (2023). How the work of Ukrainian journalists has changed during the war. *Integrated Communications*, 1(15), p. 68–77. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>
 9. Kosiuk, O. (2022). Specialized military journalism in the system of mass communication during the Russian-Ukrainian war (2014–2022): comparative analysis of world and Ukrainian mass media. *European Journal of Transformation Studies*, 10(2), p. 136–152. Retrieved from <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/8218>
 10. Lavryk, O. V., & Hnatenko, S. A. (2024). “Military” / “War” journalism: Features of concept interpretation in the contemporary media space. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, 35(74.2) p.184-188. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/29>
 11. Poznyakov, O. P. (2023). *Ukrainian military journalism (XIX–XX)*. Kyiv: VIKNU, 159 p.
 12. Recommendations of the Commission on Journalistic Ethics regarding the wartime vocabulary. Commission on Journalistic Ethics. Retrieved from <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalist-skoi-etyky-shchodo-slovnyka-voiennoho-chasu/> (accessed: 14.04.2026).
 13. Soroka, M. (2022). *Journalists at war: Documentary research, chronicle, analytics. War diaries*. Kyiv, Ukraine: Folio. p. 448.
 14. Yaroshenko, O. (2025). Academic and media narratives on Russia’s war against Ukraine. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 86(1), 132–145. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2025.86.13>
 15. Erlich A., Garner C. Is pro-Kremlin Disinformation Effective? Evidence from Ukraine. *The International Journal of Press/Politics*. 2023. № 28(1). P. 5–28. <https://doi.org/10.1177/19401612211045221>

16. Zollmann F. A war foretold: How Western mainstream news media omitted NATO eastward expansion as a contributing factor to Russia's 2022 invasion of the Ukraine. *Media, War & Conflict*. 2024. № 17. С. 373–392. <https://doi.org/10.1177/17506352231216908>.

При підготовці рукопису автор не використовував інструменти штучного інтелекту.
Роботу виконано за відсутності фінансової підтримки.